

УДК 325.83:329.733ОУН(477.83)“1944/1946”

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПІЛЬНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НА ТЕРЕНАХ ЗОЛОЧІВСЬКОЇ ОКРУГИ ОУН У ПЕРІОД МАСОВОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ БОРОТЬБИ (середина 1944 – початок 1946)

Михайло РОМАНЮК

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
відділ новітньої історії
вул. Козельницька 4, 79026, м. Львів, Україна
e-mail: rmv.lviv@gmail.com

Розкрито структуру збройного підпілля ОУН та УПА на теренах Золочівщини, проаналізовано специфіку внутрішньої організації територіальних клітин ОУН, роль окремих референтур у забезпеченні боєздатності бойових підрозділів ОУН і регулярних відділів УПА. Охарактеризовано зміни, що їх зазнала організаційна структура ОУН Золочівської округи в досліджуваний період.

Ключові слова: ОУН, УПА, окружний провід, референтура, організаційна клітина, структура.

Напередодні відзначення 26-ої річниці проголошення незалежності України, на жаль, констатуємо відсутність спеціальних досліджень структурних одиниць українського визвольного руху середини ХХ ст., що негативно відбивається на якості узагальнювальних праць з цієї тематики. Якщо йдеться про Золочівщину, то до сьогодні не втратили актуальності праця Богдана Якимовича про УПА та спільна студія цього ж автора разом з Кімом Науменком, що стосується участі дивізії “Галичина” в боях на теренах того краю¹. Серед небагатьох праць, які характеризують окремі структурні підрозділи збройного підпілля ОУН і його керівні осередки є дослідження Василя Ільницького², Ігоря Марчука³, Володимира Мороза⁴ та ін. На окрему увагу заслуговує монографічне

---

¹ Богдан Якимович, *Україна та українці: події далекі і близькі: Вибрані праці*, (Львів, 2014), 501–508, 521–533.

² Василь Ільницький, “До проблеми чисельності підпілля у Дрогобицькій окрузі ОУН (1945–1952)”, *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*, 3, (2012): 36–44; Василь Ільницький, “Створення і бойова діяльність Дрогобицької округи ОУН (перша половина 1945 р. – початок 1952 р.)”, *Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*, 24, (2009): 135–145.

³ Ігор Марчук, “Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Подільського крайового проводу ОУН (1945–1952)”, *Український визвольний рух*, 15, (2011): 191–214.

⁴ Володимир Мороз, “Структура референтури пропаганди ОУН на Дрогобищині (1944–1950-і рр.)”, *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск до 60-річчя УПА*, (2002): 188–200; Володимир Мороз, “Підпільна преса ОУН і УПА на території Львівської області”, *Визвольний шлях*, 9, (2001): 44–48; Володимир Мороз, “Перемишлянський надрайон ОУН (1945–1947 рр.)”, *Шлях перемоги*, 51, (2010): 6.

дослідження В. Ільницького про діяльність Дрогобицького окружного проводу ОУН у 1945–1952 рр.⁵

Особливе місце в системі збройного підпілля ОУН займали окружні проводи, які були керівними центрами організаційного життя, наділеними правом самостійно вирішувати кадрові питання, формувати методи підпільної діяльності на підлеглому терені тощо. З-поміж діючих в 1940–1950-х рр. округ ОУН особливо виділяється Золочівська округа, яка була зв'язковою ланкою між підпіллям Галичини і Волині, місцем укриття провідників різного рівня (передовсім крайового). Однак, функціонування Золочівської округи ОУН ще мало висвітлене в науковій літературі.

Джерельна база дослідження є доволі значна, що зумовлено наявністю різних видів джерел: документів збройного підпілля ОУН, звітних матеріалів репресивно-каральної системи СРСР, спогадів тощо. Документи з досліджуваної проблеми виявлено в архівах Києва, зокрема – Галузевому державному архіві Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ) та Львова – Архіві Управління Служби безпеки України у Львівській області (далі – Архів УСБУ ЛО), Архіві Головного управління Національної поліції у Львівській області (далі – Архів ГУНП ЛО), Державному архіві Львівської області (далі – ДАЛО). Серед цих матеріалів виокремимо архівно-кримінальні справи на осіб, засуджених за націоналістичну діяльність. У протоколах допитів міститься інформація про структуру Золочівської округи, її керівні кадри, факти бойової і пропагандистської діяльності тощо.

Документальну спадщину збройного підпілля ОУН Золочівської округи і відділів УПА Золочівського тактичного відтинку № 11 “Пліснесько” автор цієї розвідки зібрав і вони опубліковані у виданні “Літопис УПА”⁶. Багато інформації можна почерпнути також з раніше опублікованих збірників документів, зокрема, тих, які підготував Володимир Мороз⁷. Деякі відомості з цієї теми містять історико-краєзнавчі збірники та історичні розвідки про окремі населені пункти⁸. Цінним джерелом є спогади учасників ОУН та очевидців подій, опубліковані та неопубліковані, в яких наведені цікаві факти про діяльність націоналістичного

⁵ Василь Ільницький, *Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945–1952 рр.)*. (Дрогобич: Вимір, 2009), 368 с.

⁶ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 23: Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ. 1944–1951*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2013), 1320 с.; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 24: Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2014), 1400 с.

⁷ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 12: Воєнна округа УПА “Буг”: Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 1*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 800 с.; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13: Воєнна округа УПА “Буг”. Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 2*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 1232 с.

⁸ *Підгайчани в боротьбі за волю України. Історично-мемуарний збірник*, гол. ред. Л. Ліщинецький, (Детройт-Клівленд-Парма-Горлиця, 2000), 623 с.; Юрій Юречко, *Білий Камінь: відгомін з віків*. (Золочів, 2006), 224 с.

підпілля ОУН на Золочівщині в цей період. До найцікавіших і найзмістовніших належать спогади Ганни Батійовської-Бучми, Марії Видри-Герасимової та Василя Шпіндури⁹.

Велика організаційно-підготовча робота, проведена в період німецького панування на західноукраїнських землях, дала можливість збройним формуванням ОУН та УПА, організаційній мережі підпілля, загалом, належно підготуватися до приходу Червоної армії і розгорнути масову повстанську боротьбу проти відновлення нової окупаційної влади в регіоні.

На час встановлення радянської влади на теренах Золочівської округи ОУН, як зрештою і всієї Галичини, вже функціонувала постійна і добре розбудована адміністративно-територіальна структура українського визвольного руху, яка базувалася на стрункій організаційній вертикалі ОУН, основними елементами якої були: ланка – станиця – куш – підрайон – район – повіт – округа, які своєю чергою підпорядковувались вищим щаблям: область – край – Провід ОУН на українських землях.

Територія Золочівської округи ОУН, як елемент цієї вертикалі, здебільшого співвідносилася з межами однойменної округи (крайсу) за німецьким окупаційним адміністративно-територіальним поділом і підпорядковувалася Львівському обласному проводі ОУН. Повітові проводи ОУН в основному відповідали повітам за польським устроєм до 1939 р., а районні проводи – районам за радянським адміністративно-територіальним поділом.

Найменшою організаційною одиницею в ОУН було *звено* (рідше вживали назву *ланка*), яке очолював провідник. До її складу входило троє-п'ятеро осіб, які, як правило, разом проходили ідеологічний та організаційний вишкіл. Дотримуючись елементарних засад конспірації, зі складу звена лише його керівник мав безпосередній зв'язок із провідником більшої структурної одиниці, тобто станичним, всі ж решту члени підпорядковувалися звеновому. Не рідше як раз на тиждень керівник цієї групи проводив зі своїми підлеглими вишкільні навчання, які здебільшого відбувалися в його будинку. Інколи для контролю на навчаннях був присутній станичний ОУН. Ця структурна одиниця, як така, функціонувала до другого приходу в Галичину більшовицьких окупантів, а далі, через розгортання масової повстанської боротьби, втратила своє функціональне значення.

Ключовою структурною одиницею ОУН і підпілля загалом була *станція*, на яку покладали всю основну роботу із забезпечення підпілля необхідними засобами для існування (кадрами, харчами, одягом тощо). В період масової

---

⁹ *Спогади Батійовської-Бучми Ганни Василівни*, записав Михайло Романюк 7.10.2006 р. у м. Червоноград Львівської обл., аудіозапис, Приватний архів Михайла Романюка у м. Львові; *Спогади Видри-Герасимової Марії Петрівни*, записав Михайло Романюк 7.10.2006 р. у м. Червоноград Львівської обл., аудіозапис, Приватний архів Михайла Романюка у м. Львові; *Спогади Шпіндури Василя Михайловича*, 1924 р.н., родом із с. Лучківці Бродівського району Львівської обл., машинопис, 33 арк., Приватний архів Михайла Романюка у м. Львові.

повстанської боротьби станиця також відігравала роль основного елементу функціонування ліній зв'язку. До складу проводу станиці входили: станичний провідник, господарчий референт, масовий агітатор-пропагандист, станичні жіночої сітки та Юнацтва, а також пунктовий зв'язку. Навесні 1946 р. з огляду на масові арешти, загальну деконспірацію низових ланок підпілля і зміну тактики українського визвольного руху, станиця, як структурна одиниця, була ліквідована, а її функції перебрав на себе кущовий провід ОУН.

Оформлення кущів, як структурних одиниць підпілля, остаточно завершилося в жовтні–листопаді 1944 р. До цього часу *кущ*, як організаційна одиниця, існував не в кожному районі, і лише після реорганізації підпілля та ліквідації підрайонних проводів ОУН зайняв свою особливу нішу – ключової територіяльної адміністративно-господарської та бойової одиниці підпілля. Кущ об'єднував три-п'ять населених пунктів, які здебільшого були тісно пов'язані географічно. У своїй діяльності кущовий провід ОУН підпорядковувався районному проводу ОУН. До його керівного ядра входили: провідник, заступник провідника, а також референти: військовий (доволі поширеною була назва командант боївки), СБ (побутувала також назва інформатор районної боївки СБ), пропаганди, господарки, жіночої сітки та УЧХ (кущова санітарка)¹⁰. При цьому зауважмо, що з огляду на відсутність кадрів функції двох останніх референтів дуже часто об'єднувалися. Від весни 1944 р. при кущах почали діяти боївки чисельністю в кілька десятків осіб. Улітку–восени 1944 р. при найорганізованіших кущах діяли самооборонні кущові відділи чисельністю 15–20 чоловік.

Проміжними структурними одиницями підпілля до листопада 1944 р. були *підрайони*, які мали у своєму підпорядкуванні здебільшого два-три кущові проводи. Після реорганізації кінця 1944 р. підрайони ліквідували, а їхні функції перекладено на кущові проводи.

Район ОУН об'єднував всі населені пункти району за радянським адміністративно-територіяльним поділом, крім тих, які з міркувань організаційної доцільності підпорядковувалися сусіднім структурним одиницям. Охорону проводу забезпечувала спеціальна боївка чисельністю 10–12 чоловік. Її очолював командант. Крім цього, при референтурі СБ районного проводу ОУН функціонувала боївка СБ чисельністю не менше 12 стрільців. Районний провід ОУН виконував функції керівника та координатора всієї визвольної боротьби на підлеглий йому території.

Повіт ОУН, як правило, територіяльно співвідносився з повітом часів існування польської держави міжвоєнного періоду та об'єднував у своєму складі три-чотири райони. В розпорядженні повітового проводу ОУН були боївки – охорони, СБ і жандармерії, чисельністю не менше 12 чоловік в кожній.

---

¹⁰ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Грицай Івана Михайловича та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-25293, арк. 15–21.

Округа ОУН об'єднувала три повіти ОУН і здійснювала загальне керівництво національно-визвольною боротьбою на підлеглий їй території. Принцип формування окружного проводу був аналогічний повітовому. Крім територіальних боївок окружному проводові підпорядковувалися також відділи УПА тактичного відтинку.

На час розгортання масової повстанської боротьби, що припадає на серпень–листопад 1944 р., Золочівському окружному проводові ОУН підпорядковувалися три повітові проводи ОУН: Золочівський, Бродівський і Глинянський.

Бродівський повітовий провід ОУН керував діяльністю націоналістичного підпілля на території тодішніх Бродівського, Пониковицького і Підкамінського районів. Наприкінці 1944 р., після реорганізації, до складу повіту переданий ще й Олеський район. До липня 1944 р. в підпорядкуванні повітового проводу також перебував Бродівський міський провід ОУН.

Бродівський районний провід ОУН поширював свою діяльність на населені пункти Бродівського району, крім кількох населених пунктів, які підпорядковувалися сусіднім районним проводам ОУН: Бордуляки, Монастирок, Станіславчик – Лопатинському; Гаї-Смоленські – Пониковицькому; Гаї-Дітковецькі, Гаї-Старобрідські – Підкамінському.

До складу Пониковицького районного проводу ОУН належали населені пункти тодішнього Пониковицького району, крім сіл і прилеглих до них хуторів: Соколівка, Тур'я, Гутисько-Тур'янське, які підпорядковувалися Олеському районному проводові ОУН. До районного проводу також належало с. Гаї-Смоленські Бродівського району.

Підкамінський районний провід ОУН поширював свою діяльність на населені пункти Підкамінського району, крім сіл Батьків, Звижень, Маркопіль, які підлягали Залозецькому районному проводові ОУН. Крім цього в підпорядкуванні районного проводу перебували села Гаї-Дітковецькі і Гаї-Старобрідські Бродівського району.

Золочівському повітовому проводові ОУН підпорядковувалися Золочівський і Олеський районні проводи ОУН, а також Золочівський міський провід ОУН, який проіснував до липня 1944 р.

Золочівський районний провід ОУН свою діяльність поширював на всі населені пункти тодішнього Золочівського району, а також на с. Скварява Краснянського району і кілька місцевостей Поморянського району.

Олеський районний провід ОУН охоплював територію Олеського району. До складу району ОУН входили також села і прилеглі до них присілки Краснянського району: Петричі, Острівчик-Пільний; Буського району: Стовпин; Пониковицького району: Соколівка, Переволочно, Гутисько-Тур'янське, Тур'я.

Глинянський повіт ОУН у складі Золочівської округи був створений навесні 1944 р., після того, як 20 березня в її розпорядження був переданий Глинянський районний провід ОУН, який до того належав до Перемишлянського повіту

Бережанської округи¹¹. До складу повіту також долучено Краснянський район, виокремлений зі складу Золочівського повітового проводу ОУН. Дня 7 травня 1944 р. за розпорядженням провідника “Ворона” зі складу Перемишлянського повіту до Глинянщини додатково були передані населені пункти Унів і Лагодів¹². Можна припустити, що Глинянський повіт, як структурна одиниця, був ліквідований під час реорганізації в листопаді 1944 р. На це, зокрема, вказує: в наказі обласного референта господарки № 2/44 від 25. 11. 1944 р. відсутня згадка про цей повіт у складі Золочівської округи серед прикладів зашифрування повітових господарчих референтур. При цьому простежується існування двох повітів: Золочівського і Бродівського¹³.

Глинянський районний провід ОУН (Ч. 1) об’єднував всі населені пункти Глинянського району, крім сіл Лагодів і Ганачівка, які підпорядковувалися відповідно Перемишлянському та Бібречькому районним проводам ОУН.

Краснянський районний провід ОУН у перші місяці більшовицької окупації організаційно об’єднував населені пункти Краснянського району за радянським адміністративним поділом, за винятком сіл Пітричі, Острівчик-Пільний і Скварява, які підпорядковувалися відповідно Олеському і Золочівському районним проводам ОУН.

Упродовж 1944–1946 рр. в адміністративно-територіальній структурі підпілля Золочівщини час від часу відбувалися деякі зміни, спрямовані на її вдосконалення. В серпні 1944 р. переглянуто принцип функціонування підрайонних і кушових проводів у напрямку його спрощення й доцільності. Деякі куші були ліквідовані, а їх територію розподілено між більш дієвими. Відбулася також ротація в керівному складі організаційних клітин підпілля, зумовлена кількома причинами: загибеллю людей, відходом певної частини членства від роботи, неповноцінне виконання своїх обов’язків. Першість почали займати ті особи, які за складних фронтних умов показали себе з високого бойового і морального боку.

Реорганізація кінця 1944 р. була проведена, щоб укрупнити чинні повітові проводи, які відтоді почали називатися надрайонами, та усунути проміжні ланки. Зокрема, тоді розформований Глинянський повіт ОУН, а його райони перейшли до Золочівського надрайону. Натомість, той передав у підпорядкування Бродівського надрайонного проводу ОУН свій Олеський район. Тоді ж перестали існувати підрайонні проводи як проміжні ланки в організаційній структурі, а їхні функції перебрали на себе кушові проводи, які від того часу стали основною організаційно-бойовою одиницею збройного підпілля ОУН.

Навесні 1945 р. до складу Золочівської округи переданий Буський район, який підпорядковано Золочівському надрайонному проводу ОУН і від того часу в

¹¹ Звіти про пропагандистську роботу, ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 5, арк. 17–21.

¹² Накази ОУН, ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 3, арк. 54.

¹³ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13: Воєнна округа УПА “Буг”. Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 2*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 358.

підпорядкуванні обох надрайонів перебувало по чотири райони (див. Додаток № 3).

Усі організаційні клітини підпілля, починаючи від станиці і закінчуючи Проводом ОУН в Україні, для конспірації в документах зашифровували відповідні криптоніми. Періодично ці криптоніми змінювалися, що перешкоджало органам МДБ розшифрувати ділову документацію українського національно-визвольного руху. Використовувалися кодові (наприклад “В-З-Ж”), числові (“555”), словесні (“Степ”) та мішані (“Хортиця-222”) криптоніми. Часто криптоніми присвоювали навіть окремим осередкам підпілля (як правило, референтурам), місцям постою тощо¹⁴. У процесі дослідження встановлено низку криптонімів вищих структурних одиниць збройного підпілля ОУН та УПА на Золочівщині: Золочівського окружного проводу ОУН (“Запоріжжя”, “Маркіян”, “Східний”, “22”, “40”, “93”), Бродівського повітового/надрайонного проводу ОУН (“Калина”, “221”), Глинянського повітового проводу ОУН (“Васильків”, “223”), Золочівського повітового проводу ОУН (“222”), Заболотцівського районного проводу ОУН (“Дубина”), Підкамінського районного проводу ОУН (“Монастир”), Бродівського районного проводу ОУН (“Полісся”)¹⁵, а також більшу кількість нижчих організаційних клітин (кущів та станиць).

Структура проводів ОУН по всій організаційній вертикалі, починаючи від Головного проводу ОУН і закінчуючи районними проводами, була однаковою. Вони склалися із провідника, заступника провідника (організаційного референта), а також референтів: військового (організаційно-мобілізаційного), СБ, пропаганди, господарки, зв’язку, жіночого, УЧХ та ін.¹⁶ Ця структура не була постійною і змінювалися залежно від військової та оперативної ситуації, завдань конкретних територіальних ланок ОУН, наявності кадрів тощо. Період масової повстанської боротьби відзначався зміною внутрішньої структури та підпорядкованості окремих референтур. Тоді кожний референт мав подвійне

---

¹⁴ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Котик Юліана Михайловича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-32084, арк. 32–33; Звіти, довідки, спецповідомлення штабу прикордонних військ НКВС в обком КП(б)У про боротьбу з бандами українських буржуазних націоналістів, ДАЛО, ф. П-3, оп. 1, спр. 232, арк. 51–52, 57, 58–60.

¹⁵ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Філюк Івана Григоровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-24856, арк. 29–30; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Биць Ксені Іванівни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-25395, арк. 16; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Пришляк Євгена-Андрія Степановича, ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67417, т. 1, арк. 113; Агентурна справа “Яма”, ГДА СБУ, ф. 65 (Львівська частина), спр. 21357 (Яма), т. 5, арк. 28–29; Документи і матеріали отримані від МОБ Польської народної республіки про структуру і діяльність ОУН-УПА в 1944–1950 рр. на території Польщі, ГДА СБУ, ф. 13, спр. 398, т. 8, арк. 177.

¹⁶ Оглядова справа УКДБ Львівської області про структуру, кадри і характер антирадянської діяльності ОУН-УПА, методи і прийоми агентурно-оперативної роботи органів держбезпеки України з ліквідації організованого підпілля ОУН і озброєних банд УПА на території Львівської області 1944–1954 рр., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 55, арк. 9; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Самагальського Мирослава Петровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-25864, арк. 49–51.

підпорядкування: своєму безпосередньому зверхникові і тереновому провідникові¹⁷.

Референт у своєму розпорядженні мав штат підлеглих. За потреби при референтурі розбудовували осередки, які відповідали за конкретний напрямок роботи (наприклад, осередок радіозв'язку при референтурі пропаганди чи технічний відділ при господарчій референтурі). На чолі таких осередків, як правило, перебували так звані субреференти (заступники референта). Подекуди термін *осередок* використовувався як означення всієї референтури. Це, насамперед, стосувалося референтури пропаганди, де поширеним був термін *окружний осередок пропаганди* тощо.

У період масової повстанської боротьби одне з провідних становищ у структурі ОУН займала військова референтура, яка довгий час ще носила назву – *організаційно-мобілізаційна референтура*. Вона керувала відділами УПА і всією військовою роботою ОУН. Її завданням був військовий вишкіл членів і симпатиків ОУН, а також осіб, що ухилилися на власну руку від мобілізації; сама мобілізація, формування УПА і керівництво її діями; забезпечення зброєю, бойними припасами і спорядженням, їх належним доглядом і розподілом між відділами УПА; організацією активної і пасивної самооборони людности. Окружний військовий (організаційно-мобілізаційний) референт підпорядковувався окружному провідникові ОУН і командирові ВО УПА як військовому референтові обласного/крайового проводу ОУН¹⁸.

Окружний військовий референт був тактичним командиром УПА на терені округи. За округою традиційно закріплювалися один-два курені. На надрайон припадали – одна-дві сотні, на район – одна-дві чоти. На надрайонного військового референта покладалися обов'язки утримувати і забезпечувати всім необхідним (кадрами, зброєю, одягом та харчуванням) одну-дві сотні. Районовий – повинен був зорганізувати постачання зброї та забезпечувати харчами одну-дві чоти. Кущовий – особисто командував самооборонним відділом¹⁹.

Ще у грудні 1943 р. в окрузі почали формувати окружну і повітові боївки польової жандармерії. Зокрема, тоді була організована боївка польової жандармерії Золочівського повітового проводу ОУН чисельністю десять осіб. На той час вона підпорядковувалася безпосередньо військовому референтові цього проводу Михайлові Маслу – “Ненаситцеві”, а від січня 1944 р. – Василеві Нагірному – “Летунові”²⁰. Серед основних завдань польової жандармерії були:

¹⁷ Керівні кадри ОУН-УПА, наявність зброї, друкарської техніки та інших матеріально-технічних засобів, джерела їх отримання й та ін., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 9, арк. 22.

¹⁸ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13: Воєнна округа УПА “Буг”. Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 2*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 324.

¹⁹ Організаційна побудова, функції, завдання, сфера діяльності та інші питання антирадянської діяльності ОУН-УПА 1943–1946 рр., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 3, арк. 208.

²⁰ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Стефанюк Івана Олександровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-30483, арк. 37.

проводити мобілізацію в УПА, збирати зброю і боєприпаси, стежити за учасниками УПА і з'ясовувати їхні настрої, проводити слідства щодо членів УПА, запідозрених у зраді, виявлення дезертирів із УПА і притягувати їх до відповідальності, вести розвідку в терені, охороняти штаби УПА і проводи ОУН²¹. Відповідно до чинних тоді засад повітова боївка ВПЖ чисельно мала складатися з 11 осіб (команданта, його заступника і дев'яти жандармів)²². Навесні 1944 р., в час активного формування повстанських відділів на теренах округи, боївки ВПЖ влилися до складу сотень УПА.

У листопаді–грудні 1944 р., мабуть за розпорядженням вищого проводу ОУН, на Золочівщині розпочали формувати нові боївки ВПЖ теренової мережі ОУН, які мали назву “державна жандармерія”²³. У документах того часу зустрічаємо уривчасті згадки про існування жандармерії при окружному, повітових і районних проводах ОУН²⁴. З інструктивних документів підпілля видно, що жандармерія підпорядковувалася референтові розвідки Золочівського окружного проводу ОУН. Крім того, йому ж підлягала і ДЖ відділів УПА²⁵.

Відповідно до ухвали Проводу ОУН, ВПЖ у Галичині розформована у травні 1945 р., про що, зокрема, свідчить Дмитро Вітовський – “Зміюка”²⁶. Натомість, ми маємо свідчення, що на теренах Золочівського окружного проводу ОУН вона проіснувала до липня 1945 р., – до моменту розпуску, а її особовий склад переданий референтурі СБ²⁷.

Розвідувальні і контррозвідувальні функції в системі збройного підпілля ОУН виконувала референтура СБ. Її структура струнко прив'язувалася до

---

²¹ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Жмур Ярослава Григоровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-25990, арк. 25; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Лялюка Василя Михайловича та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-29690, арк. 77.

²² *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13: Воєнна округа УПА “Буг”. Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 2*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 330.

²³ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 24: Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2014), 800–802.

²⁴ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 24: Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2014), 841.

²⁵ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Швайка Андрія Федоровича та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-29828, арк. 70; Організаційна і практична диверсійно-терористична діяльність так званої служби безпеки (СБ) збройного оунівського підпілля 1944–1953 рр., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 23, арк. 93; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13: Воєнна округа УПА “Буг”. Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 2*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 327; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 24: Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2014), 800–802.

²⁶ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Вітовського Дмитра Дмитровича, ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67449, арк. 12; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 9: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945*, упоряд.: Олександр Іщук, Сергій Кокін, (Київ-Торонто, 2007), 721.

²⁷ Агентурна справа “Яма”, ГДА СБУ, ф. 65 (Львівська частина), спр. 21357 (Яма), т. 4, арк. 10зв.

територіяльних ланок ОУН. Референтури Служби безпеки створювали при всіх рівнях організаційних клітин ОУН, починаючи від Проводу ОУН в Україні та закінчуючи районними проводами. В нижчих (кущових) організаціях був штатний інформатор СБ (побутувала також назва “референт СБ”), який і виконував функції найнижчої ланки цієї структури. До штату кожної референтури СБ (до району включно) входили: референт СБ, заступник референта СБ, комендант боївки, слідчі, архіваріус і бойовики. Встановлювалася штатна чисельність референтур. Так, надрайонна референтура СБ налічувала 22 одиниці гласного складу, десять жандармів. На практиці ж, за умов бойових дій і підпілля, склад референтур не був постійний. На Золочівщині окружна, повітові/надрайонні і районні боївки чисельно склалися з 12 осіб. Типовим озброєнням боївок СБ усіх рівнів було: два ручні кулемети, автомати, пістолети і гранати²⁸.

У вищих проводах ОУН, зокрема, і в окружному, передбачалося створити в складі референтури СБ такі підреферентури як слідча, бойова, технічна (своєрідна канцелярія і зв’язок) і вишкільна²⁹. Відсутність інформації не дає нам можливості розкрити повну структуру окружного осередку СБ, однак за віднайденими документами відомо, що в його складі діяло, наприклад, справове звено³⁰.

Референти СБ, як правило, здійснювали загальне керівництво діяльністю підлеглих їм референтур, а також проводили т. зв. оперативну роботу, для якої вербували собі агентуру та інформаторів серед місцевого населення й агентури органів МДБ. Обов’язками слідчих було розслідувати обставини провалу учасників підпілля ОУН, факти співпраці місцевих жителів та окремих членів ОУН з органами МДБ. Архіваріуси вели документацію СБ: картотеки агентури МДБ і підозрілих осіб, протоколи допитів й інші документи, пов’язані з діяльністю цієї структури. Бойовики, передовсім, охороняли криївки, де працювали референти, слідчі СБ чи зберігалися документи. На них також покладалася обов’язок затримувати і доставляти підозрюваного до місця допиту, а також виконувати вироки. Інформатори СБ при кущових проводах збирали інформацію про рух підрозділів військ МДБ, поведінку жителів населених пунктів, зустрічі оперативних співробітників МДБ з місцевим населенням тощо³¹.

²⁸ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Ганушкевича Володимира Семеновича та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. 32936, арк. 105зв.; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Пришляк Євгена-Андрія Степановича, ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67417, т. 1, арк. 123.

²⁹ Керівні кадри ОУН-УПА, наявність зброї, друкарської техніки та інших матеріально-технічних засобів, джерела їх отримання й та ін., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 9, арк. 22.

³⁰ Про нагородження учасників ОУН-УПА і присвоєння військових звань; некрологи, зведення і списки учасників ОУН-УПА. Різноманітні некрологи та ін. документи і списки кадрів ОУН, ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 47, арк. 190.

³¹ Збірник основних протоколів допитів колишнього керівника центрального проводу ОУН в Україні Кука Василя, відомого у підпіллі під псевдо “Леміш”, ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 54, арк. 126.

Референтура СБ Золочівщини мала свою систему цифрових псевд для керівного складу. Окружний референт мав псевдо “49”, надрайонний референт СБ Золочівщини – “22”, надрайонний референт СБ Блідщини – “33”, районний референт СБ Глинянщини – “20”, Краснянщини – “21”, Бужчини – “22”, Золочівщини – “23”, Олещини – “24”, Заболотеччини – “25”, Підкамінеччини – “26” і Блідщини – “27”. При цьому зауважмо, що зі зміною керівника тієї чи іншої референтури псевдо переходило до його наступника. Це засвідчують, зокрема, записи керівника Золочівського окружного проводу ОУН Кирила Якимця – “Бескида”, вилучені з його криївки 14 січня 1949 р., де видно, що цифрове псевдо “27” належало Іванові Сисуну – “Голубові”, а відтак його наступникові Петрові Ковальчуку – “Петрові”³². Подібною була ситуація і з псевдом “33”, яке належало спочатку референтові СБ Бродівського надрайонного проводу ОУН Олексієві Смику – “Темному”, а відтак його наступникові Василеві Коту – “Василькові”³³.

Референтура СБ виявляла та ліквідувала внутрішню і зовнішню агентуру МДБ, перевіряла підпільників, встановлювала обставини загибелі повстанців, вивчала методи роботи ворожих каральних органів тощо³⁴. Незважаючи на постійні втрати, діяльність СБ Золочівщини і Блідщини в період масової повстанської боротьби 1944–1946 рр. була доволі ефективна, що дало можливість не допустити інфільтрації органами НКВС і НКДБ у середовище націоналістичного руху дієвої агентури, присікти діяльність великої кількості мереж таємних інформаторів, зупинити провокативну діяльність спеціальних груп НКВС-НКДБ, які діяли під виглядом повстанських загонів тощо. Для ілюстрації результатів роботи СБ в досліджуваному терені слід згадати хоч би випадок з розкриттям “провокативної групи “Наливайка” в червні 1945 р., під виглядом якої діяла агентурно-бойова група НКВС УРСР під керівництвом старшого лейтенанта Кашеєва – “Тимоша”³⁵.

Величезний обсяг роботи тоді припав на референтуру пропаганди, яка пропагувала націоналістичні ідеї серед членів ОУН, місцевих жителів, вихідців із східноукраїнського середовища, виготовляла і розповсюджувала підпільну літературу, організувала вишколи, готувала пропагандистів, проводила мітинги, лекції та гутірки з населенням, де роз’яснювала ідеї українського визвольного руху, розкривала справжню окупаційну суть радянської влади тощо.

---

³² Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Сисуну Івана Тимофійовича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-33024, арк. 80.

³³ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Бутинського Степана Миколайовича та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. 30800, т. 3, арк. 13.

³⁴ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Пришляк Євгена-Андрія Степановича, ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67417, т. 1, арк. 123.

³⁵ Детальніше див.: Михайло Романюк, “Структура й особовий склад референтури СБ Золочівського окружного проводу ОУН”, *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 24, (2014), 331–353.

Структура референтури пропаганди пронизувала всю організаційну вертикаль Золочівського окружного проводу ОУН. Понад те, в період масової боротьби в багатьох проводах досліджуваного терену існували цілі осередки пропаганди з розгалуженою мережею підреферентур, серед яких, зокрема, були радіослужба, технічні звена та ін.

Одночасно з пропагандивною мережею збройного підпілля в той час діяла мережа політвиховників Золочівського тактичного відтинку. До складу команди ТВ входив політвиховник, що організував всю роботу підлеглих (курінних, сотенних і чотових) політвиховників³⁶.

У період масової повстанської боротьби добре була налагоджена справа заготівлі і постачання харчів збройним формуванням українського визвольного руху, організована господарчою референтурою, вертикаль якої сягала аж до станиці.

Інструкція визначала структуру і завдання господарської референтури. При округах і повітах господарча референтура мала мати чотири відділи, кожен з яких очолював субреферент: виробничий (гарбарні, миловарні та ін. виробничі осередки), технічний (будова криївок для господарських речей, магазинування, безпека транспортом під час перемагаживування), контрольний (контроль за магазинуванням, зберіганням тощо), фінансовий (розповсюдження бофонів, збір членських внесків, оподаткування)³⁷.

Були чітко розписані обов'язки кожного учасника цього процесу. Основний тягар лягав на кущові і станичні організації. Саме станичний господарчий, який добре знав спроможність кожного селянина, справедливо розподіляв норми збору харчів та інших речей між окремими господарями³⁸. Збір харчів, одягу, взуття та інших необхідних речей для потреб збройного підпілля покладался на жіноцтво³⁹. Згодом до справи почали також залучати місцевий радянський актив (голів сільських рад, секретарів, десятників, вчителів, фельдшерів тощо), що робилося з метою вивести з-під удару органів НКВС членство організації⁴⁰.

Масові арешти серед членів станичних мереж ОУН і зміна тактики спонукали Провід ОУН весною 1946 р. ліквідувати господарчу референтуру, а її обов'язки перекласти на членів кущових боївків.

---

³⁶ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Батинчук Володимира Степановича та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. 1965, т. 1, арк. 10–23.

³⁷ Документи і матеріали ОУН. Інструктивного характеру за 1942–1952 рр., накази, розпорядження з організаційних, господарських та ін. питань, форми звітності. Матеріали суспільно-політичної референтури, зв'язку, ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 29, арк. 426.

³⁸ Там само, арк. 434.

³⁹ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13: Воєнна округа УПА "Буг". Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 2*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 337–339.

⁴⁰ Оглядова справа УКДБ Львівської області про структуру, кадри і характер антирадянської діяльності ОУН-УПА, методи і прийоми агентурно-оперативної роботи органів держбезпеки України з ліквідації організованого підпілля ОУН і озброєних банд УПА на території Львівської області 1944–1954 рр., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 55, арк. 17–18.

Дуже великий обсяг роботи в період масової повстанської боротьби виконала жіноча мережа ОУН і, передовсім, її низові структури – станиці. На них була перекладена вся рутинна робота з безпеки безперервного функціонування організаційного зв'язку. Це було зумовлене тим, що основна маса членства з числа чоловічої мережі відійшла у повстанські відділи, чи перебувала на нелегальному становищі. При станичній постійно перебувала пунктова зв'язкова, у функції якої входило забезпечення зв'язку в межах станиці. Чітко були розподілені обов'язки кожного члена ОУН з тим розрахунком, щоб мати зв'язкових (а за наявності кадрів і двох чи більше) до кожного з прилеглих населених пунктів⁴¹. Жіноча мережа тісно співпрацювала з іншими референтурами (УЧХ, господарчою, суспільної опіки тощо), виконуючи при цьому великий обсяг їхньої роботи: збір, зберігання і приготування харчів для відділів УПА та боївок самооборони, стягання контингенту, збір коштів бойового фонду, підбір кадрів для УЧХ й санітарну обслугу поранених та хворих у межах станиці, суспільна опіка, ідеологічний вишкіл⁴².

Зважаючи на специфіку організаційної роботи мережі – праця на легальному становищі, в населених пунктах, на очах всього населення (в тому числі і ворожій агентурі) ця структура чи не першою потрапила під нищівний удар каральної системи окупаційної влади. Вже під час зимової блокади 1944/1945 рр. органи НКВС-НКДБ провели масові арешти жіноцтва, що натомість потягнуло розконспірування організації по всьому терені її діяльності. Ще небезпечнішою була обставина, що багато з-поміж заарештованих членів жіночої мережі були згодом звільнені з-під варти, що становило загрозу проникнення в лави збройного підпілля ОУН ворожій агентурі. З огляду на ці обставини в березні 1945 р. Провід ОУН вирішив розпустити жіночу мережу⁴³. Відповідно до інструкції, членів жіночої мережі та референтури УЧХ, які перебували на нелегальному становищі після їх розпуску, використовували проводи ОУН як зв'язкових, друкарки, вони виконували також інші обов'язки на розсуд тих проводів, до складу яких вони входили⁴⁴. Ті ж члени жіночої мережі, які unikнули арешту, в наступні роки продовжували активно діяти і допомагати підпіллю, правда вже, як правило, індивідуально.

---

⁴¹ Про організацію служби безпеки (СБ) ОУН, її завдання і практичну діяльність. Організаційний суд і судочинство в ОУН. Картотека СБ. Протоколи допитів СБ громадян і членів ОУН-УПА, підозрюваних у зв'язках з органами влади на місцях. Звіти про роботу СБ та інші матеріали, ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 52, арк. 314–315; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 23: Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ. 1944–1951*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2013), 582–585.

⁴² *Літопис УПА. Нова серія. Т. 13: Воєнна округа УПА “Буг”. Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 2*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 337.

⁴³ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Добак Марії Василівни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-21081, арк. 463в.

⁴⁴ Агентурна справа “Яма”, ГДА СБУ, ф. 65 (Львівська частина), спр. 21357 (Яма), т. 2, арк. 238.

Медичне забезпечення повстанських відділів Золочівщини здійснювала референтура УЧХ. Однозначно, що найдієвіше вона працювала в 1944–1945 рр., коли функціонувала повноцінна її мережа на всій території округи. По всій структурній вертикалі *округа–кущ* діяли референти УЧХ, які організували всю медичну справу на підлеглий території, та, насамперед, готували санітарні кадри і лікували поранених. У кожному районі округи при кущових проводах функціонували санітарні пункти з заздалегідь підготованими криївками, певним запасом найнеобхідніших ліків тощо. Саме в таких осередках здебільшого перебували та лікувалися поранені повстанці. Разом з тим увага мережі УЧХ не оминала таких напрямків діяльності: а) служби здоров'я – надання необхідної медичної допомоги всім у потребі; б) робота фармацевтично-аптекарського відділу із заготівлі і виготовлення ліків; в) суспільної опіки над ув'язненими, допомога найбільш потребуючим родинам членів ОУН, які загинули або залишили сім'ю незабезпеченою, опіка над сиротами, допомога українському населенню, яке потерпіло матеріально⁴⁵.

У мережі УЧХ, крім підготованих за часів німецької окупації медсестер, працювали й ті дівчата, які пройшли відповідний вишкіл уже після встановлення в регіоні радянської влади. Наприклад, відомо про кілька таких вишкілів на Брідщині: у серпні 1944 р. – біля с. Ражнів (3 дівчат)⁴⁶, у січні 1945 р. – на присілку с. Ясенів (8 дівчат)⁴⁷, у березні – в с. Гаї (5 дівчат)⁴⁸, а в квітні того ж року – біля присілка Борсучий с. Бордуляки Бродівського району (6 дівчат)⁴⁹. Понад те, відомо, що на теренах Золочівської округи були організовані санітарні курси для майбутніх медсестер з інших округ, зокрема із Сокальської, як це сталося весною 1945 р. в Золочівському районі⁵⁰. Медсестрам українського визвольного руху доводилося діяти у вкрай складних умовах: перебуваючи у криївках з пораненими і хворими (подекуди на тиф) повстанцями, без належного забезпечення ліками і харчами⁵¹. Попри те, вони сумлінно виконували свої

⁴⁵ Заходи і способи збройного оунівського підпілля із зміцнення конспірації; методи застосування кодів, шифрів, “мертвого” зв'язку, системи бункерів та інших заходів 1944–1953 рр., ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 17, арк. 303.

⁴⁶ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Сологуб Стефанії Василівни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-27015, арк. 31, 42–44.

⁴⁷ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Кіт Ольги Михайлівни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-23341, арк. 16, 31.

⁴⁸ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Камінської Марії Йосипівни, Архів УСБУ ЛО, спр. П-21551, арк. 15–17.

⁴⁹ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Кіт Ольги Михайлівни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-23341, арк. 21–22; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Войтович Ірини Петрівни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-25039, арк. 28; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Видри Марії Петрівни, Архів УСБУ ЛО, спр. П-28002, арк. 15.

⁵⁰ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Тхір Анни Матвіївни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-24880, т. 1, арк. 37зв.–38.

⁵¹ Спогади Батійовської-Бучми Ганни Василівни, записав Михайло Романюк 7.10.2006 р. у м. Червоноград Львівської обл., аудіозапис, Приватний архів Михайла Романюка у м. Львові; Спогади Видри-Герасимової Марії Петрівни, записав Михайло Романюк 7.10.2006 р. у м. Червоноград Львівської обл., аудіозапис, Приватний архів Михайла Романюка у м. Львові.

обов'язки. Так, наприклад, Стефанія Сологуб – “Оксана” на слідстві зізнавалася, що за час її перебування в підпіллі від літа 1944 р. до літа 1946 р. вона, як кушова санітарка, надала допомогу майже 15-ти пораненим повстанцям⁵².

У збройному підпіллі ОУН Золочівщини тривалий час працювали фахові лікарі Степан Симко – “Гаврило” і Петро Скобельський, які загинули, виконуючи свої обов'язки⁵³. У спогадах та архівних документах знаходимо згадки про лікарів (очевидно, радше, фельдшерів), які діяли безпосередньо при відділах УПА, зокрема, про “Узбека” з сотні “Свободи”⁵⁴. Разом з тим, медичну допомогу пораненим дуже часто надавали й ті лікарі, які жили легально. Серед них – Степан Коцюба, Василь Мизюк – “Максима”, Володимир Свідерський та ін.⁵⁵

Одночасно з організаційною структурою збройного підпілля функціонувала структура УПА, що оформилася на початку серпня 1944 р., коли територію Львівської ВО 2 “Буг” поділено на тактичні відтинки. На той час тактичний відтинок відігравав більше роль терену, визначеного для дій певних відділів УПА, ніж структурної одиниці. Історик Володимир Мороз припускає, що Золочівщина тоді стала ТВ № 4⁵⁶. Територія ТВ в основному співвідносилася з територією Золочівської округи ОУН за організаційно-територіальним поділом підпілля ОУН. На той час за ТВ № 4 був закріплений курінь Григорія Котельницького – “Шугая”, а згодом – у жовтні 1944 р. – ще й курінь Михайла Гачкевича – “Карого”. Відділам УПА Золочівської округи для конспірації, і, насамперед, у справочинстві, були надані кодові назви. Зокрема, курінь УПА “Шугая” отримав криптонім “Дружинники”, а сотні, що входили до його складу, позначалися як “Дружинники І”, “Дружинники ІІ” і “Дружинники ІІІ”⁵⁷.

На початку 1945 р. внаслідок реорганізації УПА-Захід, Золочівський тактичний відтинок отримав порядковий номер 11 і криптонім “Пліснесько” та організаційно далі входив до складу ВО 2 “Буг”. У розпорядженні команди ТВ 11 “Пліснесько” перебували три сотні УПА під командуванням “Свободи”,

⁵² Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Сологуб Стефанії Василівни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-27015, арк. 44.

⁵³ В. Прокопович, “Медично-санітарна служба в 1 УД”, *Вісті Братства колишніх вояків 1 УД УНА*, 1–2 (51–52), (1955), 4; *Літопис Української Повстанської Армії. Т. 32: Медична опіка в УПА. Кн. 2*, ред. Модест Ріпецький, (Торонто-Львів: Вид-во “Літопис УПА”, 2001), 409–411; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 24: Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2014), 37, 874, 1125.

⁵⁴ *Підгайчани в боротьбі за волю України. Історично-мемуарний збірник*, гол. ред. Л. Ліщинецький, (Детройт-Клівленд-Парма-Горлиця, 2000), 279–280.

⁵⁵ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Коцюби Степана Михайловича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-4695, арк. 3; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 23: Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ. 1944–1951*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2013), 246, 266; Юрій Юречко, *Білий Камінь: відгомін з віків*. (Золочів, 2006), 144.

⁵⁶ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 12: Воєнна округа УПА “Буг”: Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 1*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 24.

⁵⁷ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Кіпран Стефанії Іванівни, Архів УСБУ ЛО, спр. П-11840, пакет; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Ільків Івана Івановича та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-32066, арк. 36–38, 63.

В. Федорківа – “Оверка” і М. Кравчука – “Малинового”. Змінено також криптоніми підвідділів: сотні “Свободи” (“Дружинники І”) був залишений криптонім “Дружинники”; сотня “Оверка” (“Дружинники ІІ”) отримала назву “Витязі”, а відділ “Малинового” (“Дружинники ІІІ”) почав іменуватися сотнею “Непоборних”⁵⁸.

У різний час Золочівський тактичний відтинok очолювали: Григорій Котельницький – “Шугай” (1944–09.1945), Михайло Грицина – “Чайчук” (09.–12.1945), Іван Котула – “Іванко” (12.1945–02.1946), а влітку 1946 р. на цей пост планувалося призначити сотника “Щита” (особа не встановлена), однак його так і не призначили через придільність до інших справ.

Як вже згадувалося, на час встановлення радянської влади на теренах округи діяв повноцінний курінь УПА “Дружинники”. Після переходу лінії фронту через цей терен розпочалося формування інших регулярних відділів УПА. Вже на початок серпня 1944 р. військовий референт повітового проводу ОУН Михайло Масло – “Ненаситець” на території тодішнього Олеського району сформував першу сотню чисельністю 150 осіб⁵⁹. Тоді ж він був призначений організаційно-мобілізаційним референтом окружного проводу, а подальшим формуванням другого Золочівського куреня зайнявся Михайло Гачкевич – “Карий”. До складу його куреня ввійшли сотні “Дубенка” (“Довбенка”), командування над якою згодом перебрав Роман Загоруйко – “Лапайдух”, і Михайла Ковалишина – “Опоки”. Дещо пізніше завершилося формування третьої сотні під керівництвом Михайла Цимбалка – “Ткаченка”⁶⁰.

Крім згаданих відділів на теренах округи від кінця липня 1944 р. постійно дислокувалася підстаршинська школа УПА “Лісові чорти”, під командуванням Василя Ількова – “Гориня”, а відтак – Романа Чайківського – “Чавуна”. Вона почала своє функціонування наприкінці травня 1944 р. поблизу с. Любешка Бібрецького району, на стику Золочівської та Львівської округ ОУН. Після переходу фронту “Лісових чортів” передислокували на територію Золочівщини, і вони продовжували діяти в підрадянській дійсності⁶¹. Вишкільний табір постійно перебував під охороною регулярних відділів УПА – спочатку підвідділу із куреня “Дружинники” (травень–серпень), а відтак – двох сотень куреня “Романовичі” (вересень–листопад)⁶². Упродовж осені 1944 р. школа провела два випуски

⁵⁸ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Кіпран Стефанії Іванівни, Архів УСБУ ЛО, спр. П-11840, пакет; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Ільків Івана Івановича та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-32066, арк. 36–38, 63.

⁵⁹ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Мельник Філіпки Григорівни та ін., Архів УСБУ ЛО, спр. П-28023, арк. 134–135.

⁶⁰ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 24: Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952*, упоряд. Михайло Романюк, (Київ-Торонто, 2014), 362.

⁶¹ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Чорного Остапа Івановича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-25295, арк. 13; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Цар Івана Петровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-33469, арк. 33–39.

⁶² Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Войтів Павла Федоровича, Архів УСБУ ЛО, спр. 30980, т. 1, арк. 84; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Цар Івана Петровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-33469, арк. 33; Агентурна справа “Яма”, ГДА СБУ, ф. 65 (Львівська частина), спр. 21357 (Яма), т. 3, арк. 314–314зв.

курсантів (на початку вересні – 89 чоловік; у середині листопада – майже 100 чоловік)⁶³, більшість з яких була розподілена між окружними проводами ОУН, а частина залишена як інструктори⁶⁴.

У повстанських документах згадується, що наприкінці травня 1945 р. була організована підстаршинська школа УПА “Вертеп” під командуванням “Чавуна”, що функціонувала до жовтня того ж року. Після закінчення вишколу школу розформували, а випускників розподілили між місцевими СКВ та підвідділами УПА⁶⁵. Про діяльність підстаршинської школи в районі с. Соколівка Пониковицького району весною 1945 р. знаходимо відомості і в спогадах її випускника Василя Шпіндури – “Степового”. За його свідченнями у вишкільному таборі було 80 курсантів та 30 охоронців⁶⁶.

Паралельно із розбудовою регулярних підрозділів УПА на базі місцевих районних проводів ОУН і під командуванням їхніх керівників улітку 1944 р. розпочинається формування так званих адміністративних (самооборонних) сотень, які мали адміністративно-господарський характер. Їхніми основними завданнями були: вишкіл новобранців, забезпечення бойових відділів УПА всім необхідним (одягом, зброєю, боєприпасами, харчами та ін.), охорона населених пунктів від нападів більшовицьких грабіжницьких банд, запобігання окупаційній адміністрації проводити будь-які заходи у селах тощо⁶⁷.

Функціонування подібних сотень фіксуємо і на теренах інших окружних проводів ОУН. Так, наприклад, на Бібреччині (Городоцька округа) діяла сотня Михайла Василика – “Чубатого”⁶⁸, а на півночі Львівщини (Сокальська округа) – сотня Ярослава Гудими – “Морського”⁶⁹.

Такі сотні самооборони чисельно були менші від регулярних відділів УПА і нараховували у своєму складі 80–120 чол. Так, наприклад, сотня самооборони “Летуна” (криптонім “Буря”), що діяла в тодішньому Краснянському районі,

---

⁶³ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Цар Івана Петровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-33469, арк. 33; Накази ОУН, ЦДАВО, ф. 3833, оп. 2, спр. 3, арк. 1–3; Агентурна справа “Яма”, ГДА СБУ, ф. 65 (Львівська частина), спр. 21357 (Яма), т. 5, арк. 45; Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Стефанюк Івана Олександровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-30483, арк. 28–40; *Літопис УПА. Нова серія. Т. 12: Воєнна округа УПА “Буг”: Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 1*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 94–96.

⁶⁴ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Стефанюк Івана Олександровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-30483, арк. 124–125.

⁶⁵ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 12: Воєнна округа УПА “Буг”: Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 1*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 313.

⁶⁶ *Спогади Шпіндури Василя Михайловича*, 1924 р.н., родом із с. Лучківці Бродівського району Львівської обл., машинопис, 33 арк., Приватний архів Михайла Романюка у м. Львові.

⁶⁷ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Гавур Григорія Васильовича, Архів УСБУ ЛО, спр. 55230, арк. 17.

⁶⁸ Оперативні зведення і листування з УНКВС Львівської області. Том № 2, ГДА СБУ, ф. 2, оп. 31 (1960), спр. 2, арк. 10–11.

⁶⁹ *Літопис УПА. Нова серія. Т. 12: Воєнна округа УПА “Буг”: Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 1*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, (Київ-Торонто, 2009), 619.

нараховувала 80 чол., поділялася на дві чоти по три рої в кожній. Принцип озброєння таких сотень був таким самим, як і кадрових – на кожен рій припадав один кулемет та 500 набоїв до нього, командний склад сотні (сотенний, чотові та ройові) мав на озброєнні автомати або напівавтоматичні гвинтівки; стрільці були озброєні гвинтівками, здебільшого німецького виробництва. Окрім того, сотня мала на озброєнні два 81 мм міномети та фавстпатрони⁷⁰.

У процесі вивчення архівних матеріалів вдалося встановити існування таких сотень самооборони: Євгена Дуди – “Марка” (Пониковицький район), Романа Паланички – “Кочовика” (Підкамінський район), Василя Нагірного – “Летуна” (Краснянський район)⁷¹, Петра Видри – “Старого” (Бродівський район), Михайла Паровецького – “Печерського” (Золочівський район)⁷², “Недолі” (Глинянський район)⁷³, “Побратима” (Буський район), “Піскового” (Олеський район)⁷⁴. Загальна чисельність самооборонних сотень Золочівської округи ОУН складала приблизно 800 осіб.

Разом з тим на терені округи діяли кущові боївки ОУН, відділи охорони керівних осередків різного рівня (починаючи від районного і закінчуючи крайовим), боївки лінії зв’язку “Галичина-Волинь”, підрозділів СБ районного, повітового/надрайонного, окружного та крайового проводів ОУН. Чисельність таких боївок була різною і постійно змінювалася, тому, наразі, вивести якісь узагальнювальні цифри важко. Так, наприклад, на осінь 1944 р. підрозділи СБ (окружна, 3 повітових, 8 районних) мали у своєму складі щонайменше по 12 осіб, а, отже, загалом нараховували приблизно 150 бійців. Натомість кущові боївки мали у своєму складі від 10–12 до 80–100 стрільців. У тій ситуації особливе значення відіграла специфіка діяльності конкретного повстанського відділу.

Отже, повноцінне функціонування структури Золочівського окружного проводу ОУН забезпечило розгортання масової повстанської боротьби в регіоні. Військовий потенціал округи дав можливість вистояти проти регулярних підрозділів внутрішніх військ НКВС, завдати ворогові відчутних втрат, а головне, не дати окупаційній владі “радянлізувати” місцеве населення і довести його до зубожіння.

⁷⁰ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Гавур Григорія Васильовича, Архів УСБУ ЛО, спр. 55230, арк. 14зв.–15.

⁷¹ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Гавур Василя Дем’яновича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-4364, арк. 13.

⁷² Облікова справа на сім’ю активного посібника Рудого Василя Івановича, Архів ГУНП ЛО, ф. 111, оп. 1, спр. Р-24634, арк. 10.

⁷³ Архівно-кримінальна справа по обвинуваченню Семків Івана Петровича, Архів УСБУ ЛО, спр. П-20603, арк. 19.

⁷⁴ Агентурна справа “Яма”, ГДА СБУ, ф. 65 (Львівська частина), спр. 21357 (Яма), т. 2, арк. 227.

**THE FUNCTIONING OF THE UNDERGROUND ADMINISTRATION
IN THE TERRITORY OF THE ZOLOCHIV DISTRICT DEPARTMENT
OF OUN IN THE PERIOD OF MASS INSURGENT STRUGGLE
(middle 1944 – beginning of 1946)**

Mykhailo ROMANIUK

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, National Academy of Sciences of Ukraine,
Department of Modern History
Kozelnytska str., 4,79026, Lviv, Ukraine
e-mail: rmv.lviv@gmail.com

The article reveals the specifics of the functioning of the OUN's underground administration in the territory of the Zolochiv district during the period of the mass insurgent struggle, which occurred in the middle of 1944 – the beginning of 1946. The structure of the armed OUN and UPA underground in Zolochiv district is disclosed in this article as well as the specifics of the internal organization of the territorial cells of the OUN and the role of particular offices in ensuring the combat capability of the OUN combat units and the regular divisions of the UPA. The article also covers the changes experienced by the organizational structure of the OUN in Zolochiv district in the investigated period.

The district Provids (administrations) occupied a special place in the system of the OUN armed underground. They were the leading centers of organizational life, endowed with the right to make decisions on personnel policy, forms and methods of underground activity in the subordinate territory, etc. Among the OUN districts operating in the 1940s-1950s, Zolochiv district stands out, as it was a link between the undergrounds of Galicia and Volhynia, a place of the cover of commanders of various levels.

By mid-1944, in the OUN's Zolochiv deptment a permanent and well-developed administrative and territorial structure was based on the organizational vertical of the OUN, the main elements of which were: lanka – stanytsia – kushch – subarea – area- – povit – district, which in turn were under higher levels: region – krai – Provid of the OUN in Ukrainian lands. The territory of the OUN's Zolochiv department mostly corresponded to the borders of the same district under the German occupational administrative-territorial division and was subordinated to the OUN's Lviv region Provid. The OUN Provids (administrations) of the povits (counties) mainly corresponded to the counties under the Polish system until 1939, and the areal Provids corresponded to the areas under the Soviet administrative-territorial division. At that time, three OUN povit Provids (county administrations): Zolochiv, Brody and Glynansky were subordinated to the OUN Zolochiv district Provid.

During 1944-1946, from time to time, some changes were made to optimize the administrative-territorial structure of the underground in Zolochiv district. As a result, at the beginning of 1946 eight areas, which formed two districts – Brody and Zolochiv –, were subordinated to the district Provid.

The structure of the OUN Provids throughout the organizational vertical, from the OUN's Main Provid to the district Provids, was the same. They consisted of a commander, deputy commander (organizational officer), as well as referents: military (organization and mobilization), security service (SB), propaganda, household, communications, and URC (Ukrainian Red Cross). This structure was not constant and varied depending on the military and operational situation, the tasks of the specific territorial units of the OUN, and the availability of personnel.

The UPA structure was functioning simultaneously with the organizational structure of the armed underground, according to which the territory of the OUN Zolochiv district department correlated with the tactical area (TA) # 4, which was later renamed into TA 11 "Plisnesko". As of autumn of 1944, two UPA kurins – "Druzhynnyky" and "Romanovychi" with a total of about 700 fighters were assigned to the TA. In addition to the mentioned departments, from the end of July 1944, the non-commissioned officers school of the UPA "Forest devils" ("Lisovi chorty") was constantly deployed in the district.

In parallel with the regular units of the UPA, there were 8 administrative (self-defense) hundreds of the total number of about 800 people, as well as the kushchovi boivky of the OUN, the departments of security of the administrative centers of different levels, boivky of the communication line, units of the SB, etc.

The complete functioning of the structure of the Provid of the OUN Zolochiv district department and its subordinate OUN and UPA combat units provided for the deployment of a mass insurgent struggle in the region. The military capability of the district provided an opportunity to withstand the regular units of the internal forces of the NKVD, to inflict significant losses on the enemy and most importantly not to allow the occupation authorities to Sovietize the local population and bring it to poverty.

Keywords: Underground, Zolochiv, insurgent struggle, OUN, combat unit.

REFERENCES

- Agent's case "Yama", SSU Branch-Wise State Archive, Fund 65 (Lviv section), Case 21357 (Yama), Volume 2, 293 sheets. (in Ukrainian).
- Agent's case "Yama", SSU Branch-Wise State Archive, Fund 65 (Lviv section), Case 21357 (Yama), Volume 3, 454 sheets. (in Ukrainian).
- Agent's case "Yama", SSU Branch-Wise State Archive, Fund 65 (Lviv section), Case 21357 (Yama), Volume 4, 160 sheets. (in Ukrainian).
- Agent's case "Yama", SSU Branch-Wise State Archive, Fund 65 (Lviv section), Case 21357 (Yama), Volume 5, 78 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Sysun Ivana Tymofiiovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-33024, 125 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Batynchuk Volodymyra Stepanovycha and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case 1965, Volume 1, 235 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Byts Kseni Ivanivny and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-25395, 555 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Butynskoho Stepana Mykolaiovycha and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case 30800, Volume 3, 323 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Vydry Marii Petrivny, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-28002, 85 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Vitovskoho Dmytra Dmytrovycha, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 5, case 67449, 98 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Voitiv Pavla Fedorovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, case 30980, Volume 1, 318 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Voitovych Iryny Petrivny and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-25039, 263 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Havur Vasylia Demianovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-4364, 135 sheets. (in Ukrainian).

- Archival-criminal case on the accusation of Havur Hryhoriia Vasylovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case 55230, 49 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Hanushkevycha Volodymyra Semenovycha and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case 32936, 223 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Hrytsai Ivana Mykhailovycha and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-25293, 263 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Dobak Marii Vasylivny and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-21081, 229 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Zhmur Yaroslava Hryhorovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-25990, 102 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Ilkiv Ivana Ivanovycha and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-32066, 301 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Kaminskoi Marii Yosypivny, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-21551, 102 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Kipran Stefani Ivanivny, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-11840, 259 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Kit Olhy Mykhailivny and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-23341, 172 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Kotyk Yuliana Mykhailovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-32084, 169 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Kotsiuby Stepana Mykhailovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-4695, 194 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Lialiuka Vasyliya Mykhailovycha and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, case P-29690, 369 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Melnyk Filipky Hryhorivny and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-28023, 326 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Pryshliak Yevhena-Andriia Stepanovycha, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 5, Case 67417, Volume 1, 340 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Samahalskoho Myroslava Petrovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-25864, 415 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Semkiv Ivana Petrovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-20603, 70 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Solohub Stefani Vasylivny and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-27015, 176 sheets. (in Ukrainian).

- Archival-criminal case on the accusation of Stefaniuk Ivana Oleksandrovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-30483, 216 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Tkhir Anny Matviivny and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-24880, Volume 1, 396 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Filiuk Ivana Hryhorovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-24856, 66 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Tsar Ivana Petrovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-33469, 126 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Chornoho Ostapa Ivanovycha, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-25295, 57 sheets. (in Ukrainian).
- Archival-criminal case on the accusation of Shvaika Andriia Fedorovycha and others, Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region, Case P-29828, 95 sheets. (in Ukrainian).
- Documents and materials received from the MOB of the Polish People's Republic on the structure and activities of the OUN-UPA in 1944-1950 in the territory of Poland, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 398, Volume 8, 262 sheets. (in Ukrainian).
- Documents and materials of the OUN of instructive character in 1942-1952, orders, instructions on organizational, economic and other issues, reporting forms. Materials of social and political offices (referantuty), communication, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 376, Volume 29, 458 sheets. (in Ukrainian).
- Measures and methods of the armed OUN underground to strengthen conspiracy; methods of applying codes, ciphers, "dead" communications, systems of bunkers and other measures in 1944-1953, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 372, Volume 17, 350 sheets. (in Ukrainian).
- Digest of basic protocols of interrogations by former commander of the OUN Central Provid in Ukraine Kuk Vasyliya, known in the underground under the pseudo "Lemish", SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 372, Volume 54, 329 sheets. (in Ukrainian).
- Reports on propaganda work, Central State Archive of Higher Authorities of Ukraine, Fund 3833, Series2, Case 5, 137 sheets. (in Ukrainian).
- Reports, certificates, special reports of the headquarters of the border troops of the NKVD to the regional committee of KP(b)U on the struggle against gangs of Ukrainian bourgeois nationalists, the State Archive of Lviv region, fund P-3, description 1, case 232, 241 sheets. (in Ukrainian).
- Ilnytskyi Vasyl. "On the Problem of the Number of Underground Members in the OUN Drohobych District (1945-1952)", *Actual questions of the humanities: interuniversity digest of scientific works of young scientists of the Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko*, 3, (2012): 36-44. (in Ukrainian).
- Ilnytskyi Vasyl. "Creation and Combat Activity of the OUN Drohobych District (First Half of 1945 - Beginning of 1952)", *Problems of the humanities: Scientific notes of the Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko*, 24, (2009): 135-145. (in Ukrainian).
- Ilnytskyi Vasyl. *Drohobych District of the OUN: Structure and Directorate (1945-1952)*. (Drohobych: Vymir, 2009), 368 p. (in Ukrainian).

- The OUN-UPA leadership cadres, the availability of weapons, printing equipment and other material and technical means, sources of their obtaining, etc., SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 372, Volume 9, 336 sheets. (in Ukrainian).
- Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army. Vol. 32: Medical Care in the UPA. Book 2*, ed. Modest Ripetskyi, (Toronto-Lviv: printing house "Litopys UPA", 2001), 584 p. (in Ukrainian).
- Chronicle of the UPA. New Series. Vol. 9: Fighting the Insurgent Movement and the Nationalist Underground: Protocols of Interrogations of the Arrested Leaders of the OUN and the UPA by the Soviet Authorities of the State Security. 1944-1945*, compiled by Oleksandr Ishchuk, Serhiy Kokin (Kyiv-Toronto, 2007), 912 p. (in Ukrainian).
- Chronicle of the UPA. New Series. Vol. 12: Military District of the UPA "Buh": Documents and Materials. 1943-1952. Book 1*, compiled by V. Moroz, O. Vovk, (Kyiv-Toronto, 2009), 800 p. (in Ukrainian).
- Chronicle of the UPA. New Series. Vol. 13: Military District of the UPA "Buh": Documents and Materials. 1943-1952. Book 2*, compiled by V. Moroz, O. Vovk, (Kyiv-Toronto, 2009), 1232 p. (in Ukrainian).
- Chronicle of the UPA. New Series. Vol. 23: Zolochiv District of the OUN: Documents and Materials of the Office of the Security Service. 1944-1951*, compiled by Mykhailo Romaniuk, (Kyiv-Toronto, 2013), 1320 p. (in Ukrainian).
- Chronicle of the UPA. New Series. Vol. 24: Zolochiv District of the OUN: Organizational documents. 1941-1952*, compiled by Mykhailo Romaniuk, (Kyiv-Toronto, 2014), 1400 p. (in Ukrainian).
- Marchuk Ihor. "Liquidation of the Podillia Regional Provid of the OUN by the Soviet Punitive and Repressive Authorities (1945–1952)", *Ukrainian Liberation Movement*, 15, (2011): 191-214. (in Ukrainian).
- Moroz Volodymyr. "Peremyshliany District of the OUN (1945-1947)", *Shliakh peremohy*, 51, (2010): 6. (in Ukrainian).
- Moroz Volodymyr. "The OUN and UPA Underground Press in Lviv Region", *Vyzvolnyi shliakh*, 9, (2001): 44–48. (in Ukrainian).
- Moroz Volodymyr. "Structure of the OUN Propaganda Office in Drohobych District (1944-1950)", *Drohobych Local History Digest. Special Issue for the 60th Anniversary of the UPA*, (2002): 188-200. (in Ukrainian).
- OUN Orders, Central State Archive of Higher Authorities of Ukraine, Fund 3833, Series 2, case 3, 87 sheets. (in Ukrainian).
- Record of the family of the active associate Rudyi Vasyl Ivanovych, Archive of the General Directorate of the National Police in Lviv region, Fund 111, Series 1, Case R-24634, 121 sheets. (in Ukrainian).
- Overview case of the Criminal Division of Lviv region on the structure, personnel and character of the anti-Soviet activity of the OUN-UPA, methods and techniques of the agent and operational work of the state security organs of Ukraine on the elimination of the organized underground of the OUN and armed gangs of the UPA in Lviv region in 1944-1954, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 372, Volume 55, 215 sheets. (in Ukrainian).
- Operational summaries and correspondence from the UNKVD of Lviv region. Vol. 2, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 2, Series 31 (1960), case 2, 286 sheets. (in Ukrainian).
- Organizational and practical sabotage and terrorist activity of the so-called Security Service (SB) of the armed OUN underground in 1944-1953, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 372, Volume 23, 451 sheets. (in Ukrainian).

- Organizational structure, functions, tasks, sphere of activity and other issues of anti-Soviet activity of OUN-UPA in 1943-1946, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 372, Volume 3, 315 sheets. (in Ukrainian).
- Pidhaichyky in the Struggle for the Freedom of Ukraine. Historical Memoir Digest*, Chief Editor L. Lishynetskyi, (Detroit-Cleveland-Parma-Horlytsia, 2000), 623 p. (in Ukrainian).
- About the rewarding of the OUN-UPA participants and the assignment of military ranks; obituaries, summaries and lists of OUN-UPA participants. Various obituaries and other documents and lists of OUN cadres, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 376, Volume 47, 373 sheets. (in Ukrainian).
- About the organization of the Security Service of the OUN, its mission and practical activities. Organization Court and Justice in the OUN. Cardboard of the Security Service. Protocols of interrogations of the SB of the citizens and members of the OUN-UPA suspected of liaison with local authorities. Reports on the work of the Security Service and other materials, SSU Branch-Wise State Archive, Fund 13, Case 376, Volume 52, 330 sheets. (in Ukrainian).
- Prokopovych V. "Medical and Sanitary Service in 1 UD", *the News of the Brotherhood of Ex-Soldiers of 1 UD of UNA*, 1-2 (51-52), (1955): 3-5. (in Ukrainian).
- Romaniuk Mykhailo. "Structure and Personnel of the Office of the Security Service of the OUN Zolochiv District Provid", *Ukraine: Cultural Heritage, National Consciouness, Statehood*, 24, (2014): 331-353. (in Ukrainian).
- Memoirs of Batiiovaska-Buchma Hanna Vasilivna*, recorded by Mykhailo Romanyuk on October 7, 2006 in Chervonograd, Lviv region, audio recording, Private archive of Mykhailo Romaniuk in Lviv. (in Ukrainian).
- Memoirs of Vydra-Herasymova Mariia Petrivna*, recorded by Mykhailo Romanyuk on October 7, 2006 in Chervonograd, Lviv region, audio recording, Private archive of Mykhailo Romaniuk in Lviv. (in Ukrainian).
- Memoirs of Shpindura Vasyl Mykhailovych*, born in 1924 in Luchkivtsi village, Brody district, Lviv region, typewriting, 33 sheets. Private archive of Mykhailo Romanyuk in Lviv. (in Ukrainian).
- Yurechko Yuriy. *White Stone: Echoes from Ages*. (Zolochiv, 2006), 224 p. (in Ukrainian).
- Yakymovych Bohdan. *Ukraine and Ukrainians: Events Distant and Close: Selected Works*, (Lviv, 2014), 1086 p. (in Ukrainian).